

АКСІОЛОГІЯ НАЦІОНАЛІЗМУ У СТРУКТУРІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ЗА І ПРОТИ

¹Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Пропонована розвідка орієнтована на дослідження ролі та перспектив націоналістичних цінностей у структурі освітньо-виховного процесу, а також їх можливий конструктивний вплив на розвиток сучасного українського соціуму.

Ключові слова: освіта, націоналізм, національні інтереси, національна самосвідомість, аксіологія.

Keywords: education, nationalism, national interests, national self-awareness, axiology.

Націоналізм як ідеологічний феномен може мати досить розгалужену структуру, адже він включає в себе як політичну та економічну, так і суто культурну складову. Так, на прикладі двох Майданів, що відбулися у нашій країні протягом останніх десяти років, ми можемо спостерігати спонтанні прояви націоналістичних гасел та ідей, що є показником латентної присутності певних націоналістичних цінностей у масовій свідомості. Однак, ці цінності не можуть набути послідовної реалізації у суспільно-політичному та економічному житті нації, оскільки вони не є системними та чітко структурованими.

Попит на націоналістичну аксіологію (не шовіністичну, а саме націоналістичну!) спонукає нас до осмислення актуальності цієї аксіології в гуманітарно-освітньому просторі сучасного українського суспільства. Звичайно, у даному контексті, досить цікавим був би, наприклад, соціологічний аналіз присутності націоналістичної аксіології у гуманітарній освіті провідних країн сучасності, таких як Німеччина, Франція чи США. Однак, зосередимось, перш за все, на рівні зацікавленості українського соціуму у відповідній аксіологічній складовій сучасної освіти. Мова йде не лише про історію, виклад котрої вимагає адекватного тлумачення подій та незаангажованості ідеологіями минулого чи теперішнього, але і про весь спектр дисциплін гуманітарної освіти – як середньої так і вищої.

Йдеться про потребу осмислення подій, ідей та теорій з точки зору їх соціально-практичної значимості для розвитку національної самосвідомості суспільства. Мається на увазі формування таких освітньо-виховних підходів, котрі сприятимуть усвідомленню учнем та студентом соціально-практичної доцільності реалізації тієї чи іншої ідеї, зважаючи на національні інтереси суспільства у будь-якій сфері його поступу. Тоді «ідея нації» та націоналізм як ідеологічний феномен будуть мати не ситуативні виміри, покликані до життя суттєвими суспільними потрясіннями чи кризами, а навпаки, націоналістичне виховання поколінь сприятиме такому рівню розвитку національної самосвідомості, котрий здатен буде запобігати подібним кризам у суспільстві, на кшталт тієї, яку ми маємо сьогодні.

Адже перманентно активний, націоналістично орієнтований стиль політичного, економічного та соціокультурного мислення є тією трансцендентальною засадою, котра здатна уможливити повноцінне формування нації як самосвідомої, цілісної соціальної структури з відповідними, чітко

означеними аксіологічними настановами, придатними для вирішення себе серед інших націй сучасності та для напрацювання продуктивних стратегій міжнаціональної взаємодії у контексті глобальної співпраці.

Звичайно, така точка зору може викликати досить багато заперечень щодо доцільності запровадження національно орієнтованих аспектів у освіту, однак, на наш погляд, це є необхідним елементом формування національної ідентичності та самосвідомості. А саме відсутність повноцінних національної ідеї та національної ідентичності і є головною проблемою українського суспільства від часів формування української державності. І протягом цих двадцяти трьох років націоналістична аксіологія у освітньому процесі була майже відсутньою.

Отже, застереження щодо націоналістичної аксіології можуть бути прийнятними лише в тому випадку, якщо ця складова почне набувати шовіністичного забарвлення та наголошувати на перевагах одних націй над іншими, але тоді це вже буде не націоналізм, а дещо кардинально протилежне. Ми дотримуємося позиції, згідно якої націоналізм є результатом поваги до своєї країни, а не зневаги до чужої. Тому націоналізм передбачає повагу до усіх націй та країн і передбачає за ними право на ідеологічне самовизначення, політичний та економічний розвиток згідно їхніх національних цінностей.

Література

1. Актон Л. Принцип национального самоопределения // Нации и национализм / Б. Андерсон, О. Бауер, М. Хрох и др.; Пер. с англ. и нем. Л.Е. Переяславцевой, М.С. Панина, М.Б. Гнедовского. – М.: Праксис, 2002. – С. 26-51. – ISBN 5-901574-07-9.